

Dr. Ilona Strumickienė

NUO IŠKALOS IKI VIRTUALIOS MOKYKLOS. ISTORINĖ LITUANISTINIŲ MOKYKLŲ APYBRAIŽA (XIX A. PAB. – XXI A. PRADŽIA)

Santrauka

Ši istorinė apžvalga, pagrįsta istoriografinė analize, atveria daugiau nei šimtmetį trunkančią lituanistinių mokyklų raidos panoramą – nuo pirmųjų iniciatyvų XIX amžiaus pabaigoje iki šiandienos globaliomis sąlygomis taikomų ugdymo formų. Tekstas kviečia šias institucijas matyti ne vien kaip savaitgalinio mokymo vietas, bet kaip esminę diasporos atramą: kalbos, kultūros ir bendros tapatybės jausmo puoselėtojas, palaikančias ryšį su Lietuva ir telkiančias bendruomenes už jos ribų.

Apžvalga struktūruota į keturias tarpusavyje susijusias dalis, leidžiančias nuosekliai eiti lietuviško švietimo užsienyje skirtingomis istorinėmis aplinkybėmis keliu. Pirmojoje dalyje „Lietuviško švietimo užsienyje pradžios ir raidos kryptys 1888–1945 m.“ atskleidžiamos ankstyvosios ugdymo formos ir jų plėtra. Skaitytojai susipažins su lietuviško mokymo pradžia Jungtinėse Amerikos Valstijose, dvasininkų ir šv. Kazimiero seserų indėliu, taip pat su kalbos ir kultūros perteikimo patirtimis Latvijoje, Pietų Amerikoje, Kanadoje, Didžiojoje Britanijoje ir Rusijoje Pirmojo pasaulinio karo metais. Dėmesio skiriama ir ekstremaliomis tremties sąlygomis veikusioms slaptoms mokymo iniciatyvoms, padėjusioms jaunajai kartai išlaikyti tautinį savitumą.

Antroji dalis „Manant, kad greit grįš: lietuvių mokyklos išvietintųjų asmenų stovyklose 1945–1949 m.“ nukelia į pokario Europą, kur DP (angl. *Displaced Persons*) stovyklose Vokietijoje ir Austrijoje susiformavo tankus ugdymo institucijų tinklas. Čia analizuojama, kaip, tikintis, kad pasitraukimas tik laikinas, buvo laikomasi nepriklausomos Lietuvos švietimo programų, kokią reikšmę įgijo *Lietuvių charta* ir kaip mokymas tapo pagrindiniu tautinės dvasios palaikymo būdu.

Trečiojoje dalyje „Lituanistinės mokyklos 1949–1990: kovojant su nutautimo (ne)išvengiamybe“ nagrinėjamas ilgas prisitaikymo ir atsparumo laikotarpis, kai išseivija pasklido po visą pasaulį. Aptariamas šeštadieninių ugdymo įstaigų tinklo formavimasis JAV, vidinės diasporos diskusijos dėl asimiliacijos ribų, *Vasario 16-osios gimnazijos* vaidmuo Vokietijoje, savanoriškos bendruomenių pastangos Kanadoje, Australijoje, Didžiojoje Britanijoje ir kitur.

Ketvirtoji dalis „Per mokyklą – į globalią Lietuvą: lituanistinių mokyklų raidos tendencijos po 1990 m.“ skirta laikotarpiui po nepriklausomybės atkūrimo. Čia analizuojama, kaip masinė migracija ir valstybės įsitraukimas pakeitė užsienyje veikiančių mokyklų tinklą, kaip stiprėjo jaunų šeimų iniciatyvos, plėtėsi institucinė parama, o nuo 2021-ųjų lituanistinis ugdymas tapo oficialia Lietuvos švietimo sistemos dalimi. Taip pat aptariamas pandemijos paskatintas nuotolinio mokymo proveržis ir dabartiniai iššūkiai.

Istorinė apžvalga kviečia suvokti lituanistines mokyklas kaip gyvą, nuolat kintantį jungiamąjį audinį, siejantį kartas, patirtis ir skirtingus žemynus. Tai pasakojimas apie tęstinumą, leidžiantį lietuviškai savimonei išlikti ir augti nepaisant politinių lūžių, migracijos bangų ar geografinių atstumų.